

Виникає питання де взяти площу якої недостатньо? Взяти можна лише із загальної площі ріллі інших господарюючих суб'єктів які в даний час володіють 3287,4 га. Питома вага 1718 га у площі 3287,4 складатиме 52,3%. Шляхів залучення згаданої площі ріллі є декілька. Але найбільш прийнятним для умов ринково-підприємницької економіки шляхом буде довгостроковий контракт на взаємовигідну закупівлю ФГ «Промінь» продукції зернофуражних та кормових культур, виробленої на 52% ріллі господарюючих суб'єктів, що базуватимуться разом з ним на укрупнену Губарівсько-Дмитрівську агломерацію. Інші ж 48% ці господарюючі суб'єкти матимуть можливість використати на свій розсуд.

Сформовані у такий спосіб ринки продукції зернофуражних та кормових культур і добрив мають послугувати основою для виникнення в межах Губарівсько-Дмитрівської агломерації локального виробничого об'єднання кластерного типу в якому статус лідера буде надано ФГ «Промінь», а іншим організація-учасника – статус сателітів.

Завданням третього етапу алгоритму має бути здійснення стратегічної організаційно-економічної реструктуризації окремих організацій-учасників об'єднання кластерного типу продуктами якої завжди є оптимальні виробнича структура, організаційна структура та організаційна структура управління без яких побудувати та освоїти перспективні цілісні збалансовані висококонкурентні системи управління агропромисловим виробництвом неможливо.

МЕХАНІЗМ І ПРІОРИТЕТИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

***КУЦИНА Л.В., СТ. ВИКЛАДАЧ, ХДЗВА,
ВОРОНКОВА А.А., К. ЕК. Н., ДОЦЕНТ, ХДЗВА,
ВОРОНКОВА А.В., ЕКОНОМІСТ, ПАТ «МЕГА БАНК»***

Можливість будь-якого розвитку, а інноваційної моделі особливо, знаходиться в прямій залежності від фінансових ресурсів, тобто можливості господарюючого суб'єкта забезпечити власну діяльність необхідними фінансовими ресурсами. Непослідовність і суперечливість проведення реформ в Україні, фінансово-економічна криза, дія мораторію на купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення, вступ України до СОТ перешкоджають формуванню та обмежують можливості залучення фінансових ресурсів в аграрне виробництво. Сільське господарство як

галузь, яка забезпечує продовольчу безпеку країни, оптимальні норми харчування населення, сприяє розвитку сільських територій, захищає суспільство від негативних наслідків надмірної урбанізації, сьогодні потребує значних фінансових ресурсів, що зумовлено специфікою виробництва та реальним станом справ у цьому секторі економіки.

Сучасні фінансові відносини в аграрному секторі ускладнені рядом об'єктивних та суб'єктивних чинників, більшість питань удосконалення механізму фінансового забезпечення сільськогосподарського виробництва мають дискусійний характер і потребують теоретичного і практичного вирішення. Особливу актуальність ці проблеми набувають у зв'язку зі вступом України до СОТ, що потребує узгодження програм державної підтримки сільськогосподарських виробників із зобов'язаннями перед світовою організацією торгівлі, реформування бюджетного фінансування аграрного сектору і може супроводжуватися втратами для аграрного виробництва. Дослідженням проблем розвитку та вдосконалення механізму фінансового забезпечення аграріїв займаються такі вітчизняні економісти: Амбросов В.Я., Андрійчук В.Г., Алексійчук В.М., Бородіна О.М., Гайдуцький А.П., Гудзь О.С., Дем'яненко М.Я., Малік М.Я., Малій О.Г., Месель-Веселяк В.Я., Саблук П.Т., Садиков М.А., Чухно А.А. та інші.

Метою доповіді є характеристика діючого механізму фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств та обґрунтування пріоритетів і напрямів його удосконалення.

Головною умовою розвитку будь-якого підприємства є забезпеченість фінансовими ресурсами, а його формами – самофінансування, кредитування і державне фінансування. Джерелом самофінансування є власні кошти. Проте, за результатами 2009 року, 31% сільськогосподарських підприємств є збитковими, а рівень рентабельності в аграрному виробництві становить 8,5% [1]. У результаті – значна частина аграрних підприємств забезпечена власними фінансовими ресурсами в межах 13%, тоді як на початку 90-х років вони становили 57-62% їхньої потреби [2]. Така ситуація багато в чому пояснюється нееквівалентністю обміну. За 15 років незалежності аграрне виробництво України втратило від диспаритету цін більше, ніж 600 млрд. грн. доходу [3]. Амортизація може забезпечити лише просте відтворення основних засобів, а сьогодні, в умовах інфляції, вона і цієї функції повною мірою виконати не в змозі.

У цих умовах збільшується роль кредитування та державного фінансування. Механізм фінансового забезпечення сільськогосподарських товаровиробників наведено на рисунку 1.

Фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників з державного бюджету здійснюється за бюджетними програмами, що охоплюють усі напрями діяльності аграрних підприємств. За 2004 – 2008 роки вона зросла більше як у 4 рази і в 2008 році становила 16 % від обсягу валового виробництва сільськогосподарської продукції.

Основну суму становить підтримка сільгосптоваровиробників у вирощуванні продукції рослинництва і тваринництва, зокрема, найбільшу питому вагу у видатках загального фонду державного бюджету має тваринницька дотація та підтримка виробництва продукції рослинництва, яка зросла за 2004 – 2008 роки у 12 разів і коливалась від 40 до 60 % загальної суми підтримки [4].

Незважаючи на відчутне зростання рівня державної підтримки, ефективність діяльності більшості сільськогосподарських підприємств залишається низькою. Тому, поряд з обсягами державної підтримки, важливе значення мають механізми її надання.

Рис. Механізм фінансового забезпечення сільськогосподарських товаровиробників

Хоча, у зв'язку із вступом України до СОТ і сучасною економічною кризою, обсяги державного фінансування у вигляді прямих фінансових ін'єкцій для сільськогосподарських виробників теж зменшуються. Стосовно можливості отримання кредиту у традиційному розумінні, то і вона для більшості аграріїв, враховуючи їх фінансовий стан та ціну позичкових коштів, відсутня.

У цих умовах зростає значення непрямої підтримки сільськогосподарських виробників за рахунок податків та фінансової підтримки через механізм здепелення кредитів. Роль податкових пільг у фінансовій підтримці сільськогосподарських підприємств забезпечується шляхом застосування фіксованого сільськогосподарського податку (ФСП) та пільг по податку на додану вартість (ПДВ). За оцінкою Амбросова В.Я. та Онегіної В.М., у 2004-2006 роках за рахунок пільгового режиму оподаткування забезпечувалося 55,4% сукупної державної підтримки сільського господарства. Оскільки Україною були прийняті зобов'язання з державної підтримки сільського господарства на рівні, який і в абсолютному, і у відносному виразі значно нижчий порівняно з багатьма країнами та, що особливо важливо, порівняно із конкурентами на світовому ринку, то обсяг лише пільг із ПДВ майже повністю вичерпує обсяг «жовтої скриньки» [5]. Нині для забезпечення сільськогосподарського виробництва потреба в державній підтримці становить 10 млрд. грн., чим досягається тільки паритетність у міжгалузевому обміні [2].

Доступ до позичкових ресурсів для аграрних товаровиробників нашої країни теж був і залишається досить складним, що спричинене цілою низкою чинників. Одним з умов отримання кредиту є кредитоспроможність позичальника, тобто гарантія повернення кредиту. В умовах же невисокого рівня прибутковості, а частіше – збитковості, низької ліквідності активів, сільськогосподарські підприємства є некредитоспроможними. У результаті маємо замкнене коло: відсутність фінансових ресурсів є причиною низької ефективності сільськогосподарського виробництва, а це, в свою чергу, унеможливає отримання кредитних ресурсів. Це вимагає розробки та реалізації нових, адекватних сучасним ринковим умовам, підходів до фінансово-кредитного забезпечення галузі.

З іншого боку, кредитування аграрного сектору має свої особливості, які визначаються особливостями відтворювального процесу в галузі і спричинені його тісним зв'язком з природними умовами. А це обумовлює: по-перше, чітку періодизацію процесу

виробництва та унеможливає перерви в ньому, що викликає потребу в забезпеченні надання кредитів для товаровиробників галузі у чітко визначений час і в повному обсязі; по-друге, уповільнений оборот капіталу потребує збільшення термінів залучення кредитних ресурсів та зниження плати за кредит; по-третє, нееквівалентність обміну та низький рівень прибутковості сільськогосподарського виробництва теж потребує зниження плати за кредит; по-четверте, низький рівень технічної оснащеності виробництва, при високому рівні зносу техніки та використанні застарілої технології, потребує значного обсягу кредитного забезпечення інвестиційного характеру; по-п'яте, підвищений рівень ризикованості галузі потребує застосування адекватного рівня страхового захисту. Саме специфіка сільськогосподарського виробництва робить аграріїв неконкурентоспроможними на кредитному ринку і обумовлює необхідність їх державної підтримки.

Одним із напрямів державної підтримки є механізм часткової компенсації відсоткової ставки за кредитами комерційних банків для підприємств АПК, розпочатий з 2000 року. У період із 2000 по 2003 рік ця політика була спрямована на підтримку короткострокового кредитування і характеризувалася відсутністю часткової компенсації державою ціни довгострокових кредитів. Слід зазначити, що 64% сільськогосподарських підприємств потребують саме довгострокових кредитів, 16% – середньострокових і лише 10% – короткострокових кредитів. При цьому навіть короткостроковими кредитами підприємства агропромислового комплексу нині забезпечені лише на 40% від потреби, а довгостроковими кредитами ще гірше – 15% [6].

А тому, у 2004 році необхідність аграрних підприємств у довгострокових кредитних ресурсах була врахована [7]. Умовою надання пільгових кредитів на конкурсній основі підприємствам-позичальникам стало обмеження ціни кредитних ресурсів. Як результат – за період із 1999 по 2007 рік ставка за користування кредитними ресурсами зменшилася більше, ніж у 3 рази – з 53,4% до 17% [8].

У 2008 році механізмом здешевлення кредитів передбачалися компенсації по коротко-, середньо- та довгострокових кредитах, а в грудні 2008 року був прийнятий Закон України [9], яким передбачена норма щодо пролонгації банками непогашених кредитів за процентною ставкою, яка існувала на момент надання такого кредиту.

Водночас протягом останніх двох років спостерігаються несприятливі тенденції та суттєве уповільнення розвитку кредитування

в аграрній сфері. Кредитні субсидії поряд із обґрунтованими інноваціями (посилення спрямованості на підтримку галузі тваринництва) [10] мали і негативні наслідки:

1. Середній розмір кредиту одного сільськогосподарського підприємства поступається середньому розміру кредитів, наданих банками іншим підприємствам АПК.

2. Істотно розширений перелік суб'єктів АПК, яким надали право участі в механізмі здешевлення, що призвело до появи позичальників із вищою кредитоспроможністю, ніж у сільськогосподарських підприємств, і до збільшення питомої ваги кредитування інших підприємств АПК при зменшенні частки кредитів, наданих сільськогосподарським підприємствам.

3. Зниження доступності банківських кредитів через інновації, які стосувалися зміни одержувача часткової компенсації та суб'єкта, що подає відповідну інформацію на її одержання [11].

4. Програма здешевлення кредитів не поширюється на кредитні спілки, основними позичальниками яких є сільськогосподарські товаровиробники.

Все це зумовило помітне гальмування розвитку кредитних відносин, зменшення обсягів банківського кредитування аграріїв порівняно із попередніми роками, погіршення умов їх кредитування. Так, у 2007 році в державному бюджеті на програму фінансової підтримки підприємств АПК через здешевлення кредитів було передбачено 658 млн. грн., у 2008 році – 1,02 млрд. грн., а у 2009 році – лише 461,5 млн. грн. Як позитивний чинник слід відзначити рішення Кабінету Міністрів України про збільшення цього показника у 2010 році до 1,2 млрд. грн. та зниження, завдяки компенсаціям, ставок кредитування до 18-20% з 20-36,7%. [12]. Однак, сьогодення реальність і дані учасників ринку свідчать, що ціна кредитних ресурсів набагато вища.

Найбільші труднощі зараз переживають малі та середні регіональні сільгоспвиробники, яким банки повністю відмовляють у кредитуванні.

Значно ускладнює ситуацію з кредитування аграрних товаровиробників мораторій на продаж землі сільськогосподарського призначення. Ці земельні ділянки розглядаються як потенційно достатня і ліквідна застава, що дасть змогу отримувати аграріям середньо- та довгострокові банківські кредити.

Виходячи з проведеного аналізу сучасного механізму фінансового забезпечення сільськогосподарських товаровиробників,

зупинимося на основних напрямках його удосконалення:

1. Концентрація фінансових ресурсів безпосередньо у суб'єктах господарювання за рахунок:

— удосконалення міжгалузевих відносин і цінової політики та зменшення диспаритету цін;

— забезпечення політики протекціонізму та захисту інтересів національного сільгоспвиробника.

2. Удосконалення механізму державної фінансової підтримки через пошук нових, ефективніших форм і методів з урахуванням вимог СОТ та Європейського Союзу. При цьому центральне місце в механізмі фінансового забезпечення аграріїв зберегти за прямими виплатами, змістивши їх мету із стимулювання виробництва конкретних видів продукції на забезпечення стійкості сільськогосподарських товаровиробників для створення конкурентного середовища. При цьому діяльність підприємств здійснюватиметься не в очікуванні фінансових вливань від держави, а виходячи з ринкових орієнтирів.

3. Модифікація системи фінансової підтримки сільського господарства через узгодження порядку надання пільг із ПДВ з вимогами СОТ на основі реформування податкової системи країни в цілому та урахування особливостей формування фінансових результатів у сільськогосподарському виробництві.

4. Концентрація коштів державної підтримки аграрної галузі шляхом визначення першочергових пріоритетів з урахуванням соціальної значущості обраного напрямку підтримки та за умови створення додаткових робочих місць.

5. Удосконалення діючого механізму здешевлення кредитів, а саме:

— визначати фіксований розмір часткової компенсації вартості кредиту, що забезпечить його прогнозованість як для позичальника, так і для державного бюджету;

— диференціювати розмір часткової компенсації залежно від строків кредитування, позичальників та цілей використання, що сприятиме розвитку тих інвестиційних напрямів, які найбільше потребують державної підтримки;

— спрямувати механізм здешевлення кредитів із державного бюджету виключно на сільськогосподарських товаровиробників;

— надавати кредитну субсидію за об'єктивними критеріями (без конкурсу);

— підвищити прозорість і доступність для аграріїв системи

здешевлення кредиту шляхом мінімізації кардинальних щорічних змін.

6. Розвиток земельного ринку та іпотечного кредитування сільськогосподарських товаровиробників під заставу землі шляхом:

- скасування діючого мораторію на продаж землі;
- створення належної законодавчої бази, яка б відповідала міжнародним стандартам і враховувала досвід інших країн;
- створення загальнодержавної системи контролю за ефективним використанням сільськогосподарських земель;
- створення єдиного земельного банку.

Впровадження зазначених пропозицій дасть змогу удосконалити механізм фінансового забезпечення сільгоспвиробників.

Література.

1. Електронний ресурс. – Режим доступу: [http:// www.agroua.net/news](http://www.agroua.net/news).
2. Дем'яненко М.Я. Державна підтримка як фактор забезпечення конкурентоспроможного аграрного виробництва / М.Я.Дем'яненко, Ф.В. Іванина // Економіка АПК.– 2009. – №9.– С.3-9.
3. Месель-Веселяк В.Я. Розвиток форм господарювання в аграрному секторі України // Економіка АПК. – 2006. - №12. – С. 34-41.
4. Збарський В.К. Державна підтримка сільського господарства / В.К.Збарський, В.П. Горьовий // Економіка АПК. – 2010. – №4. – С.74-80.
5. Амбросов В.Я. Забезпечення державної підтримки сільськогосподарського виробництва в умовах членства України у СОТ / В.Я. Амбросов, В.М. Онегіна // Економіка АПК.– 2009. – №2.– С.15-24.
6. Кудінов А.С. Удосконалення механізму кредитування сільськогосподарських кооперативів в Україні / А.С. Кудінов // Економіка АПК. – 2006. – №8. – С.93.
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у Державному бюджеті України на 2004 рік на здійснення фінансової підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення коротко– і довгострокових кредитів» від 18 лютого 2004 р. №184 // Офіційний вісник України. – 2004. – №32.
8. Малій О.Г. Кредитування агровиробництва: тенденції та ефективність // Облік і фінанси АПК. – 2007. – №1-2. – С. 70-73.
9. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання негативним наслідкам впливу світової фінансової кризи на розвиток агропромислового комплексу» від 23.12.2008 №698-[Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку використання у 2009-2013 роках бюджетних коштів, що спрямовуються на підтримку підприємств АПК через механізм здешевлення кредитів» від 26 лютого 2009 р. №153 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).

11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про розміри компенсації у 2009 році відсоткової ставки за залученими підприємствами АПК кредитами» від 26 лютого 2009 р. №199.– Режим доступу: [http:// www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).

12. Електронний ресурс. - Режим доступу:<http://www.rbc.>((включаючи надання безвідсоткових кредитів фермерським господарствам, здешевлення банківських кредитів і страхових премій, надання допомоги в придбанні складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва)).

ТЕОРИИ ЛИДЕРСТВА И ИХ ХАРАКТЕРИСТИКА

КОЛОМОНОВА А.О.,*

ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Ученые-бихевиористы применили три подхода к определению значимых факторов эффективного лидерства: подход с позиции личных качеств, поведенческий подход и ситуационный подход.

Первым подходом к изучению лидерства были исследования личности («теория личности»), в которых сделано попытку определить те качества, которые отличают известных исторических личностей. Согласно этой теории лидер должен владеть остроумием, интеллектуальными способностями, умением подчинять людей своей воли, уверенностью в себе, активностью и энергичностью, инициативностью, заметной внешностью.

Качества, что дают возможность стать лидерами, исследователи объединили в такие группы: физиологические (рост, вес, стать, состояние здоровья, энергичность и т.д.), психологические или эмоциональные (характер человека), интеллектуальные (помогают лидеру принимать правильные решения) и деловые (воздействуют на способность лидера исполнять свои функции).

Тем не менее, как свидетельствует практика, наличие или отсутствие этих черт не означает, что человек обязательно станет лидером [книга 4. с.354-356].

Важный вклад поведенческого подхода в теорию лидерства заключается в том, что он помог провести анализ и составить классификацию стилей руководства. Стиль руководства в контексте управления – это привычная манера поведения руководителя по отношению к подчиненным, чтобы оказать на них влияние и

* *Науковий керівник – Чернецька О.В. ст. викладач*